

Ле Іван

Біографія

Іван Леонтійович Мойся (незвичне для українця прізвище Ле насправді було псевдонімом письменника) став студентом Київської політехніки на початку двадцятих років. За плечима у нього був серйозний життєвий досвід (адже народився він у 1895 році в родині безземельного грабаря-заробітчанина в селі Мойсенці на Черкащині), роки важкої праці, війна і революція. Власне, можливість здобути вищу освіту він отримав у тому віці, коли люди іноді вже вважаються зрілими фахівцями в обраній галузі. Щоправда і він тоді починав уже користуватися деякою популярністю як один з молодих письменників, що подають неабиякі надії. Але вабила й омріяна поколіннями селян і робітників професія інженера. Тим більше, що свою трудову діяльність він починав на будівництві шляхів, старанно і наполегливо освоював усі премудрості професії, і навіть попри те, що не мав спеціальної освіти, був призначений десятником, а згодом – і техніком дільниці. Тож про принади і складності інженерного фаху знав не з чужих вуст.

За плечима Івана Ле була й участь у Першій світовій та громадянській війнах. Призваний у 1915 році рядовим солдатом, він зустрів революційні бурі унтер-офіцером – старшим хіміком-інструктором команди "особливого призначення" нової для тодішньої російської армії частини хімічного захисту.

Як пізніше згадував Іван Ле в автобіографічній повісті "Борозною віку", військова служба стала для нього своєрідним "коледжем". Особливо коли був відкомандирований до новостворюваної частини хімзахисту. Адже команди хіміків формувалися в основному з освічених, інтелігентних людей – вчителів, лаборантів, учорашніх студентів, агрономів, техніків, були навіть художники. Та й вишкіл проходили в Петрограді, завдяки чому виходи в місто перетворювалися на цікаві походи до театрів, на благодійні концерти в Народному домі та нові знайомства. Потім було перебування в діючій армії, яке дещо скоригувало "теорію", отриману в навчальному батальйоні. А фронтові враження і досвід стали, зрештою, безцінним надбанням для його формування як творчої особистості.

Слід зауважити, що писати Іван Ле почав ще до війни. Перші його публікації почали з'являтися ще 1913 року – в черкаській газеті "Придніпровье". До речі, редакції цього видання він був зобов'язаний і своїм псевдонімом – Ле: якось її працівники не змогли розібрати підпису під рукописом і замість прізвища підверстали під кореспонденцією перші літери слова, яке слідувало за іменем автора. Після повернення з фронту він друкував свої статті, оповідання і навіть вірші російською та українською мовами у газеті "Золотоніські вісті".

Однак справжнім початком своєї професійної літературної діяльності Іван Ле вважав день 15 лютого 1925 року, коли в газеті "Більшовик" побачило світ його оповідання "Змичка". У той час він уже був студентом факультету інженерів шляхів

Київського політехнічного інституту, на робітфак якого був зарахований у 1922 році. Проте цікавився не лише навчанням. Саме він став ініціатором створення "Групи молодих письменників КПІ", до складу якої увійшли любителі літератури з усіх факультетів інституту. До речі, членом цієї групи став і Юрій Яновський – ще один майбутній видатний український письменник, дружбу з яким Іван Ле проніс крізь усе життя.

Дуже багатим на події виявився для Івана Ле 1927 рік. Саме того року побачила світ його перша збірка "Юхим Кудря". Крім того, 1927 року з його ініціативи було створено Київську філію Всеукраїнської спілки пролетарських письменників (ВУСПП). У березні вийшов у світ перший номер видання цього письменницького об'єднання – "Літературної газети", редагував яку той-таки Іван Ле. Газеті судилося довге життя – вона і сьогодні залишається органом Спілки письменників України, лише трохи змінено її назву – сучасні читачі знають її як "Літературну Україну". А ще за місяць вийшов друком і перший номер газети "Київський політехнік", головним редактором якої також став Іван Ле.

Так студент-"технар" і, водночас, літератор-початківець став "батьком" двох видань – одного художньо-критичного, адресованого любителям красного письменства, і другого, аудиторією якого стали майбутні інженери і вчені, на перший погляд, далекі від мистецьких проблем і течій.

Закінчуючи інститут, Іван Ле вже цілком сформувався як письменник і журналіст. Але й освіта, здобута ним у Київській політехніці, невдовзі стала у пригоді.

У 1929 році київські письменники вирішили об'єднатися в житловий кооператив, який гучно, але незрозуміло називався "Роліт". Назва, за звичаєм тих років, була аббревіатурою і розшифровувалася просто – "Робітники літератури". Ділянка під будівництво була відведена в горішній частині нинішньої вулиці Б.Хмельницького. Проте, через низку організаційних і фінансових ускладнень будівництво розпочалося лише 1931 року. І хоча до числа пайщиків житлокоопу №92 увійшло кілька десятків літераторів, опікуватися питаннями спорудження їхніх майбутніх помешкань було довірено саме Іванові Ле. Інші письменники виконували на будівництві роль грубої фізичної сили, та й то тільки під час суботників, які, щоправда, призначалися не лише на суботи. Ле фактично був виконробом цього будівництва і успішно довів-таки його до завершення у 1934 році, отримавши в ньому квартиру під номером 13 (за кілька років до цього будинку був прибудований ще один семиповерховий корпус, стіни біля входу до якого рясніють нині численними меморіальними дошками).

Утім, інженерний фах Івана Ле допомагав йому й у справах суто літературних. Бо якби не рік стажування в Фергані на іригаційному будівництві, читачі не отримали б дуже популярного свого часу "Роману міжгір'я". Цей великий за обсягом, складно інструментований твір письменник розпочинав як повість про історію кохання вдало одруженої молодої росіянки і місцевого жителя – одного з перших узбецьких інженерів. В романі була боротьба прогресу з бузувірськими віджилими традиціями, конфлікт між приватними потребами героїв і суспільною необхідністю, і, врешті-решт, навіть

викриття і знешкодження ворогів утвердження на Сході Радянської влади. І все ж таки, кращі сторінки "Роману міжгір'я" несли на собі відбиток безумовного таланту автора, картини його спостережень і життєвого досвіду. До того ж, він значно розширював обрії української прози.

"Роман міжгір'я" мав шалений успіх, недарма ж витримав понад сорок видань і був перекладений більш як на десяток мов. Він одразу зробив свого автора широко відомим і популярним.

У 1940 році вийшов друком перший історичний роман Івана Ле "Наливайко", присвячений обставинам і людям селянсько-козацького повстанського руху кінця XVI ст. Ті події не знайшли достатнього висвітлення в тогочасній історіографії, хоча й залишили слід у народній пам'яті. Тож роман був сприйнятий з особливою цікавістю. Це був перший з задуманого письменником епічного циклу історичних творів під загальною назвою "Україна", до якого мали ще увійти романи "Хмельницький", "Мазепа", "Залізник", "Кармалюк", "Шевченко" і "Народ". Однак написання другого тому циклу – широко відомого згодом роману "Богдан Хмельницький", за який письменник узявся ще 1939 року, розтяглося в часі більш як на двадцять років.

Уже написані розділи роману були втрачені під час Великої Вітчизняної війни. В ній Іван Ле як військовий кореспондент брав участь майже з перших днів. У ті роки літературна творчість відійшла для письменника на другий, якщо не на третій план. Ле не тільки працював як інструктор фронтового радіомовлення, а потім – кореспондент "Известий", але й брав безпосередню участь у боях. У складі стройових армійських частин він пройшов гірку путь відступу від західних кордонів держави до Волги, а потім здолав і зворотній шлях – до Австрії та Югославії. Його численні кореспонденції, статті, нариси і новели друкувалися на сторінках фронтової і центральної преси, виходили невеличкими збірочками. Значно пізніше про свої фронтові дороги Іван Леонтійович розповів у книзі "Іспит вогнем. Нотатки військового кореспондента".

Перша книга роману "Богдан Хмельницький" була закінчена в 1957 році, друга – в 1963, а третя – в 1965. Окрім державної і політичної діяльності свого героя, його дитячих і юнацьких років, письменник ретельно реконструює історичний контекст того часу, причому не лише в Україні. Рівноправним героєм епопеї став народ, і не тільки в особі ушляхетнених козацьких ватажків, але й в образах простих людей. А ще, важливою лінією роману є розгортання і хід національно-визвольної війни проти польсько-шляхетного поневолення.

Помер у Києві 9 жовтня 1978 року. Похований на Байковому кладовищі.